

tan engreixat, la faixa li donarà per a dos volts menys), Em Vilanova (*Esc. Barcelonines*, 167). Plural obligatori en els volts de 'els voltants, els encontorns' (locatiu o temporal): «El pastor --- com gairebé no coneix sinó el Madagascar i els volts de Noedes, a cada pas hi estableix comparació ---», Massó Torrents (*Croquis*, I, 12); «--- l'entrada de la tardor m'inspirava les més agradoses il·lusions: era pels volts de Tots Sants: un d'aqueixos dies grisos, calms i freds, sense sol ni vent ---», Ruyra (*La Parada*, 12).

Quant al femení *volta*, per claredat i per entendre'ns breument, hi distingirem amb una lletra les tres accs. més divulgades: a) 'girada o moviment entorn'; b) 'vegada'; c) 'construcció arquejada, a manera de cúpula'.

Volta: a) 'girada, moviment o línia entorn d'un lloc [Llull, *Contempl.*, 118]; en frase nàutica *llevar volta* o *donar volta* 'desfer una lligada que ferma una nau (descaragolant-la'n, relligant-li un altre objecte)': «l'almirall hac tantost les dites set galees, ab tota la gent, morts e preses; e les altres galees dels genoveses e dels pisans, *llevaren volta* als caps que tenien a les set galees i pensaren-se'n d'anar»; i d'altra banda: «Fets armar vostra gent que --- vénen onze galees --- de Barcelona ---; e entretant lo jorn se féu e les unes galees veeren les altres; e En Guillem de Loderna féu *donar volta* a les palomeres e féu la via de les onze galees», Muntaner (fets de 1325 i 1285, §§ 285, 130, Casac. VIII, 49.17; IV, 39.23; Bof. posa *llevar volta* a tots els passatges); «les *voltes* o plec de les cordes: *spira*», OPou (*TbPu.*, 70).

'Girada (que es dóna, cap avall)': «Mort --- traure-m vol del món sens dar-m' empena / --- / ja mos cinc senys no senten lo que solen: / los a part d'ins de gran por ja tremolen, / l'enteniment de follia tem *volta!* / La velledat en valencians mal prova, / e no sé com yo faça obra nova», Ausiàs CXII, 1i. Cf. la cita de *donar volta* en Muntaner, supra.

D'altra banda *fer* o *donar una volta* podrà en altres casos expressar moviment de la persona: «els tords --- alçar-hi un parany de lloses --- m'en anava cada capvespre a la costa, a *fer la volta* pel parany: alçava --- les lloses tibes, y treia el tord ---», Jn Rosselló (*Manyoc*, 79); «part d'allà d'un marge --- s'alçava ---; (sentint) un xeriquet --- vaig *donar la volta* i --- vaig presenciar un espectacle que m'esborronà: En X. estava matant les femelles ---», Ruyra (*La Parada*, 70).

En l'aplicació particular, que ja hem vist, a la navegació pogueren formar-se frases com *fer la volta a*, *tirar la volta de* ---: «Aquest temps de lebeg --- vos és tan contrari que no porets pendre terra en tota la yla de Maylorques: e per nostre coseyl vos *fariets la volta* e tornariets a terra», Jaume I (§ 56, Ag., 91.5).

En les quals, a mesura que va esfumant-se la noció de girada, va quedant només la de direcció: «Partint lo rey de França de la ciutat de Túniç *tiraren la volta* de Sicília --- e desembarcaren en Palerm», Jo. Martorell (Ag. I, 375) —anàlogament it. *partire, andare, alla volta di* (cf. en autors del S. XIX, ASNSL cxxvii, 175.7), cast. *saliendo de Cazalla, la vuelta de*

Madrid, 1599, G. de Alfarche.

Amb altres aplicacions de 'girada'. Amb repetició, expressa bé la idea de les bordades (tombs i retombs de la nau): «Es vent que ara portem --- va refrescant --- però ve de proa --- Hem de *navegar de volta i volta*, parant ment de no caure a sa deriva, i de no orsar massa, per no perdre camí», Ruyra (*El rem de trenta-quatre* = P. de Rosa II, 25). També al moviment rotatori de molts objectes, com en el molí: «la tramuja --- la nadilla --- faltar la mola --- la *volta* de la mola: circinatio molar; posar la farina en lo sac ---», OPou (*TbPu.*, 216). *Bóltē* a Favara 'el volt o perímetre de les bigues o altres peces de construcció', Casac. 1923 (mentre que a Calaceit en diuen [*lo*] *redó*).

De la *volta* d'aquesta acc. general degueren sortir diverses locucions adverbials, entre elles *de volta*, que és ja antiga; i que sembla haver-ne produït avui una d'important: *de volta* 'resoludament, sense entretenir-s'hi': «Ans que ton decret vulles publicar, fé'l madurament, car gran vergonya és a rei fer cosa fundada en falsia; o fer decret *de volta* e sens gran deliberació; o fer cosa digna de gran revocació», Eiximenis (*Terç*, NCL. VI, 129.2). «Amor fundada en bellea és amor qui ve *de volta* e passa leugerament, que --- posseïda, de continent engentra fastíç» (no *fástig* err. tip.), id. (*Dones*, p. 124.31).

D'aquí, en últim terme, ha de sortir la locució moderna (*fer una cosa*) *de cop i volta* 'de sobte' ('quan hom no s'ho espera'). On l'afegit modern *cop* no té una explicació ben segura, o almenys no crec que sigui simple; com que també es pot dir *de cop* 'sobtadament', en forma bastant paral·lela al fr. *tout à coup*, sembla probable que superposant-se bastant el sentit de les dues locucions, hom les hagi sumades: *de cop + de volta* > *de cop i volta*.

Tanmateix és possible que amb aquest canal lèxic se n'hi sumés i confuís un altre. El DAg. documenta (s. v. *pany*) en uns comptes de Barcelona de 1830, el nom d'una classe de pany especial per a llocs delicats: «un *pany de cop y volta* per la porta del cap de l'escala». Per a llocs delicats, com aquest, s'usen panyes de cop, per tal que, encara que un vagi distret, mai no quedin oberts del tot, ço que els faria còmodament franquejables a gent deshonesto o indiscreta que abusa dels descuidats. Però durant la nit cal assegurar-ho més, contra els qui puguin mirar d'espanyar, forçant més o menys la porta: llavors s'hi ha de combinar el pany de cop amb un dispositiu que tanqui inviolablement, donant *volta*: *pany de cop i volta*. Llavors, *tancar de cop i volta* al·ludiria allora a cloure bruscament i sense contemplacions (*fer-ho de volta* en termes d'Eiximenis, supra) i a tancar en una forma infrangible.

En volta de diuen a Tortosa en el sentit de l'ús (que ja hem vist) de *pels volts de* (tal o tal hora, tal o tal dia): «entrava *en volta* de les nou del matí, se n'anava a la Seu i ---», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 71).

És singular i ben difícil d'explicar la que registra Alcm (§ b) «*Volta volut*, Urgell --- de sobte, impensadament: 'no sé què tinc en aquesta mà: m'hi ha sortit un bony *volta volut*'»: autoritzant-la amb la cita d'un